

כשמרקס פגש את קונפוציוס

ראנה מיטר

במאה שעברה יצא הקומוניזם הסיני נגד המסורת הקונפוציאנית, אך כיום מוביל נשיא סין שי ג'ינפינג מהלך אידיאולוגי חדש המשלב בין האידיאולוגיה המרקסיסטית לתורת קונפוציוס. ספר מקיף על שורשי המחשבה הסינית המודרנית מראה שגם במאות הקודמות ניסו רפורמטורים סינים להשתמש בפילוסופיה הסינית המסורתית כדי להתמודד עם אתגרי המודרנה. תקדימי העבר האלה נחוצים לסין העכשווית, הטובלת מתחושת משבר מעמיקה והולכת

דצמבר 2024

שנת 2023 שידר ערוץ הטלוויזיה חונאן טי-ווי, הערוץ המדורג במקום השני בנתוני הצפייה בסין, סדרה בשם "כשמרקס פגש את קונפוציוס". המפגש לא היה תיאורטי בלבד: שחקנים שגילמו את דמויותיהם של שני ההוגים - קונפוציוס בחלוק בצבע עור וקרל מרקס בחליפה שחורה וברעמת שיער לבנה - נפגשו באקדמיה של יואלוג, בית ספר בן אלף שנה הידוע בתפקידו בפיתוח הפילוסופיה הקונפוציאנית. לאורך חמשת פרקי הסדרה דנים מרקס וקונפוציוס בטבעה של הפוליטיקה ומגיעים למסקנה שהקונפוציאניזם והמרקסיזם מתיישבים זה עם זה, או שמא - שמרקס שאב בלי דעת את התיאוריות שלו ממעמקי הבאר הקונפוציאנית. באחד הפרקים מציין מרקס שהוא ובן שיחו "חולקים מחויבות ליציבות [פוליטית]", ומוסיף ש"הלכה למעשה, אני עצמי הייתי סיני זה שנים ארוכות" - כלומר רומז לכך שחשיבתו תמיד עלתה בקנה אחד עם תפיסות העולם הסיניות המסורתיות.

הסדרה הופקה בתמיכת המפלגה הקומוניסטית הסינית והייתה חלק מפרויקט פוליטי מקיף של שי ג'ינפינג, המבקש להמשיג מחדש את הזהות האידיאולוגית של ארצו. מאז נכנס לתפקיד הנשיא בשנת 2012 חייב שי את העם הסיני להבין את פרשנותו לאידיאולוגיה הסינית, שאותה הוא מכנה "מחשבת שי ג'ינפינג". בירוקרטים, אילי הון וכוכבי פופ נדרשו להביע תמיכה בה; תלמידים לומדים אותה בבית הספר; חברי המפלגה הקומוניסטית מחויבים להתקין אפליקציית סמארטפון שמדקלמת שוב ושוב את

עקרוניתה. מרכיב מפתח במחשבתו של שי הוא החיבור בין המרקסיזם לקונפוציאניזם: באוקטובר 2023 הוא הכריז שסין צריכה כיום לראות במרקסיזם את "נשמתה", ו"בתרבות הסינית המסורתית היפה את שורשיה".

נראה כי מאמציו של שי להגדיר מחדש את היסודות האידיאולוגיים של סין הופכים דחופים יותר ויותר עם האטת הצמיחה הכלכלית בסין, המזינה את ספקנותם של משקיעים ואת האי-אמון הציבורי. שי מנהיג מדינה שעוצמתה הכלכלית זוכה לכבוד רב הרבה יותר מאשר צורת הממשל שלה; כלכלת סין נמנית עם הכלכלות הגדולות בעולם, אבל שאיפותיה בתחום הסדר העולמי טרם התממשו. למגינת ליבם של שי ומנהיגים סינים אחרים, מדינות המערב ימשיכו להתנגד לחיזוק השפעתה העולמית של סין, אלא אם זו תתאים את עצמה לערכים ליברליים מודרניים. אבל ניסיונו של שי למזג בין מרקס לקונפוציוס עורר בלבול ואפילו לעג בקרב משקיפים בסין ומחוץ לה כאחד.

במהלך מאה השנים האחרונות, הוגים קומוניסטים בסין נטו להאמין שכדי להביא לשגשוג נדרשת התנתקות מוחלטת מן העבר. בפרט, חלוצי ההגות המרקסיסטית בסין גינו על פי רוב את הקונפוציאניזם, פילוסופיה שמדגישה היררכיה, ריטואלים, ושיבה אל עבר שמתואר כאידיאלי. מאז דזה-דונג ומרקסיסטים סינים אחרים האמינו שהקונפוציאניזם אינו יכול להתיישב מבחינה תיאורטית עם המרקסיזם, המעלה על נס את המהפכה ואת השינוי המתמיד, וכן שהשפעתו המעשית של הקונפוציאניזם על הפוליטיקה החלישה את סין. לגישתם, החשיבה הקונפוציאנית ייצרה בירוקרטיה מנוונת שמיאנה להסתגל לאתגרי המודרניות. ההתנערות ממנה הגיעה לשיאה בימי מהפכת התרבות של מאו, כאשר המשמרות האדומים בסין פוצצו בדינמיט את קברו של קונפוציוס ואז תלו מולו גווייה עירומה.

אבל מחיקת העבר במדינה בעלת היסטוריה עשירה כל כך היא תמיד עניין מורכב. מאז ומעולם היה חשוב להוגים סינים, ולציבור הסיני בכללותו, שארצם תיתפס ככזאת שמגיבה לשינוי פוליטי בשיטות שנטועות במקורות סיניים במובהק. אף שרבים מן התיאורטיקנים הפוליטיים של ראשית המאה העשרים בסין הוקיעו את הקונפוציאניזם, אחרים מביניהם שאפו להראות שסין אינה חייבת לחקות רעיונות מערביים - ויהיו אלה רעיונות לאומיים, ליברליים או מרקסיסטיים - כדי לעבור מודרניזציה. הם שרטטו מפת דרכים עבור מודרניזציה שונה אבל בעלת פוטנציאל אפקטיבי, במסגרת יקום הרעיונות הסיניים המסורתיים.

מסורת פלורליסטית

בחיבורו עצום הממדים **צמיחת המחשבה הסינית** (*The Rise of Modern Chinese Thought*) חוזר ואנג הוֹאֵי, חוקר שפה וספרות סינית באוניברסיטת צ'ינגהוּוה, אל ההוגים משלהי המאה התשע-עשרה שפעלו לעצב מחדש את הפילוסופיה הסינית. הספר פורסם לראשונה בסינית בשנת 2004, ובשנה שעברה הופיע במהדורה אנגלית חדשה פרי עבודתם של כמה מתרגמים, שעבדו בהנחייתו של מייקל גיבס היל. התרגום אמנם מונה יותר מאלף עמודים, אך אלה הם רק מעט יותר ממחצית המקור הסיני, הנפרש על פני ארבעה כרכים. ואנג מנתח את הקשרים בין תיאוריה פוליטית לסוגיות ממשל קונקרטריות לאורך

יותר מאלף שנות היסטוריה סינית, אבל מציין כי "תיאורים של סין המודרנית אינם יכולים לחמוק מן השאלה כיצד יש לפרש" את שושלת צ'ינג, ששלטה בסין מ־1644 עד 1912. התעמקותו בעבודתם של קבוצת הוגים משלהי תקופת צ'ינג מעלה שלמעשה, אימוץ המרקסיזם בסין לא נבע מדחייה גורפת של הקונפוציאניזם. ייתכן שלמרקסיזם הסיני ניתן מרחב לצמוח דווקא משום שאותם הוגים מאוחרים ביקשו להחיל את המחשבה הקונפוציאנית על אתגרי המודרניות.

צמיחת המחשבה הסינית הוא ספר גדוש בפרטים, אבל ההקדמה המצוינת של היל עוזרת לקוראיו בהתמצאות. הטקסט חושף בפנינו באופן בהיר סין שתמיד הייתה שוקקת חיים ופלורליסטית במחשבתה הפוליטית. תמונה זו מתנגשת עם התפיסה הרגילה של מי שמתבונן בסין מבחוץ - ואפילו של חלק מן ההיסטוריונים הסינים - שלפיה המחשבה הסינית הייתה מונוליטית ונטתה לשברים פתאומיים.

במובן מסוים, לאורו של **צמיחת המחשבה הסינית** ניסיונו של שי לערוך סינתזה בין המרקסיזם לקונפוציאניזם נראה פחות מופרך, מפני שיש לו היסטוריה: הוגים חשובים כבר ניסו זאת בעבר. כותבים רבים טענו ש"לעבודה האידיאולוגית" של שי אין ולא יכולה להיות רלוונטיות כלשהי לסינים מן השורה, שנאבקים יותר ויותר עם בעיות חומריות כמו החזרי משכנתאות כבדים או טיפול בהוריהם הקשישים. אבל האנומיה הזאת של סין היא גם משבר של זהות לאומית. ובמובלע, ספרו של ואנג גורס שניסיונות להגדיר מחדש את האידיאולוגיה של המדינה עשויים לעזור להתמודד עם המשבר הזה.

ואולם ניתוחו של ואנג חושף גם את המקומות שבהם המפלגה הקומוניסטית הסינית מאבדת את דרכה. המפלגה מבטאת את האידיאולוגיה החדשה שלה במונחים פשטניים וצעקניים, נסמכת על קריאות נטולות עידון בכתבים קלאסיים ומונעת ביקורת - בניגוד להוגים שטענו בזכות הרלוונטיות של הקונפוציאניזם בראשית המאה העשרים, שהאמינו שהמפתח לרלוונטיות הזאת הוא הדיון בדבר עצם טיבה של הפילוסופיה הסינית.

פילוסופים ומלכים

ואנג, אחד האינטלקטואלים המשפיעים ביותר בסין של ימינו, כתב רבות על התקופה שאחרי המהפכה הקומוניסטית. הוא השתתף בתנועה הסטודנטיאלית למען רפורמות דמוקרטיות, והיה לדמות מובילה במה שאחרים כינו "השמאל החדש" בסין בשנות התשעים. בספרו משנת 2010 *The End of the Revolution* הוא מתח ביקורת על פנייתה של סין לכלכלת שוק בשנות התשעים.

אבל **בצמיחת המחשבה הסינית** - לפחות בגרסתו האנגלית - ואנג אינו עוסק במפורש בהיבט כלשהו של ההיסטוריה הסוערת של סין במאה העשרים (הכרכים הבאים, שלא תורגמו במהדורה של היל, ממשיכים גם לתוך המאה העשרים). מאו, למשל, מופיע שם פעם אחת ויחידה. בעבודה זו מתעניין ואנג יותר בהוגים סינים מוקדמים יותר, שכבר התגוששו עם אתגרי המודרניות, וטוען שכאשר סין השתנתה היא עשתה זאת באמצעות הסתמכות על משאבים אינטלקטואליים פנימיים.

מחקרו פותח בשושלות סונג (960-1279) ומינג (1386-1644) ובניאור־קונפוציאניזם - אסכולת מחשבה שהתאימה את הקונפוציאניזם המסורתי לאתגר שהקימו לו הדאואיזם והבודהיזם. ניתוחו נעשה רלוונטי במיוחד לימינו כאשר הוא דן באחד מזרמי המחשבה שעלו לקראת סוף שושלת צ'ינג (1644-1911). בשיאה של תקופת צ'ינג הכפילה סין את אוכלוסייתה וניהלה מערכות צבאיות מצליחות להפליא שהרחיבו את שטחה. אירופים ביקשו לקנות ולהעתיק ממנה את יצירות האמנות ומוצרי הפורצלן הייחודיים שלה. אבל עד סוף המאה התשע־עשרה, כישלונות כלכליים ותבוסה מידי הבריטים במלחמות האופיום הביאו את סין אל סף משבר קיומי. אחרי שנאלצה לחתום על שורת הסכמים משפילים עם שלל מעצמות עולות ובהן יפן, רוסיה וארצות הברית, נראה היה כי היא פשוט אינה מסוגלת לשגשג בעידן המודרני.

מן ההתפתחויות הללו אפשר היה להסיק, לכאורה, שהמסורות של סין מיושנות ושצריך לזנוח אותן לטובת רעיונות מערביים, ובהם הלאומיות והמרקסיזם. ואנג טוען שהבעיה שהטרידה את שושלת צ'ינג בימיה האחרונים לא הייתה רק הבעיה הגיאופוליטית שנבעה מן היתרונות החומריים שרכשו מדינות אחרות ביחס אליה; היה זה משבר של השקפת עולם. חוקרים טענו זה מכבר כי אופן יישומו של הקונפוציאניזם בפוליטיקה הסינית של המאה התשע־עשרה הותיר את המדינה מאובנת ונטל ממנה את היכולת להתמודד עם אידיאולוגיות מערביות מודרניות כמו קפיטליזם, ליברליזם ולאומיות. הדגש של הקונפוציאניזם על מסורת וכבוד להיררכיה הצדיק בירוקרטיה מקובעת ולעיתים גם מושחתת, שלא הגיבה בזריזות הנדרשת לפלישות זרות ולהתקוממויות פנימיות, וגם לא יכלה לגבות די מיסים לצורכי ביטחון ותשתיות.

אבל ואנג טוען עוד שקיבעון שכזה אינו אינהרנטי לקונפוציאניזם, ושלמעשה, עולם המחשבה הקונפוציאני היה דווקא מרווח וגמיש. הוגים קונפוציאניים התענגו לא פעם על מפגשים עם רעיונות זרים, ושילבו אותם או סינתזו אותם עם הקונפוציאניזם כדי להתאים את סין לנסיבות היסטוריות חדשות. בפרט, לקראת סוף המאה התשע־עשרה, הוגים בתנועת "הטקסט החדש" - שנקראה כך עקב הסתמכותה על טקסטים שנכתבו בכתב חדש שאותו השיקה שושלת האן העתיקה - בחנו דרכים שבהן עולם התרבות הקונפוציאני שלהם יוכל להתעצב מחדש מול רעיונות מערביים.

לטענת ואנג, המודרניות לא הציבה בפניהם אתגר שלא יכלו לו, שיביא להתנגשות בין ישן לחדש. למעשה, מלומדי הטקסט החדש טענו שתרגום של טקסים או עקרונות קונפוציאניים לחוקי מדינה יוכל להשיג "איחוד גדול" של העקרונות הללו עם הדרישות החדשות שהציבו הגלובליזציה והאימפריאליזם המערבי. הם חיפשו דרכים להדוף את השפעתה המנוונת של השחיתות הממשלתית. ואנג מתאר כיצד ויי יואן, אחד הבולטים שבהם, קרא תיגר על הנחתם של מנהיגי סין כי הקונפוציאניזם תובע להעניק קדימות ברורה לרעיונות ואסטרטגיות שצמחו מתוך סין. הוא ביקש לבטל את ההבחנה בין "פנים" ו"חוץ", וכך יכול היה לטעון בזכותה של מודרניזציה צבאית שתאמץ חידושים מערביים, לרבות דרכים חדשות להגן על גבולות סין ובנייה של מספנה ומחסן נשק בדרום המדינה. הוגים כמו קאנג יו־ווי גילו בקונפוציאניזם יסודות של חדשנות, וטענו שפרשנות נאותה תגלה כי יש בו מרכיבים שיכולים להתמודד היטב עם רעיונות מודרניזציה מערביים. על סמך תיאוריות קונפוציאניות ניסח קאנג את רעיון הדאטונג, או "האחדות הגדולה" - יום שבו "הכול על פני הארץ, גדול או קטן, רחוק או קרוב, יהיה כאחד".

קאנג לא ראה סתירה בין החזקה בתפיסת עולם קונפוציאנית ובין תמיכה בעולם שמתייחס בביטול לגבולות ואינו רואה בהם משמעות. גישתו קנתה לו השפעה, והוא מילא תפקיד מרכזי בתנועה שהובילה לרפורמת מאה הימים ב־1898, שביקשה להניע את סין קדימה לעבר מונרכיה חוקתית כמו זו של יפן. העוצרת השמרנית של סין, הקיסרית האלמנה צה שי, נבהלה מן הרפורמה, הורתה על מעצרו של קאנג ואילצה אותו לצאת לגלות; אבל רעיונותיו לא גוועו. שלהי תקופת צ'ינג היו תקופה של תסיסה אינטלקטואלית ניכרת, והוגים סינים - חלקם בגלות ביפן - המשיכו להתפלמס על תיאוריות כמו זו של קאנג בשלל כתבי עת חדשים.

אפשר לטעון שעמדתם של מלומדי הטקסט החדש אפשרה לדור החדש להיפתח לקליטת רעיונות מרקסיסטיים. ב־1925 כתב הסופר גואו מורואו על מרקס ש"נכנס למקדש קונפוציאני" בסיפור קצר שהיה אחד ממקורות ההשראה לסדרה החדשה בערוץ חונאן. ואילו ליו שאוצ'י, דמות מרכזית במהפכה הקומוניסטית הסינית, כתב ב־1939 טקסט שכותרתו "איך להיות קומוניסט טוב" והתייחס בו ל"מידות הטובות" הקומוניסטיות - ניסוח שהוא קונפוציאני יותר מאשר מטריאליסטי.

משבר אמונה

במובן מסוים, **צמיחת המחשבה הסינית** הוא מחקר היסטורי. אבל האופן שבו הוא מתאר את העולם האינטלקטואלי של שלהי שושלת צ'ינג שופך אור בהיר במיוחד על סין של ימינו. אחת הטענות המרכזיות שטענו הוגים בשלהי שושלת צ'ינג הייתה שסין צריכה לא רק למצוא מוצא מן המשבר שהיכה בה באותה תקופה, אלא גם להביאו לידי ביטוי בדרכים תרבותיות סיניות קדם-מודרניות. המצב שעיימו התמודדו ההוגים באותה תקופה עשוי להיראות שונה לחלוטין מזה שעיימו מתמודדת סין בימינו. בעת ההיא, סין הייתה שקועה עמוק במשבר פיסקלי וסבלה מהתקוממויות מקומיות; רבים מאזורי הכפר שלה היו עניים מרודים, וריבונותה נפגעה קשות בשל פלישות זרות וכפייה של הסכמים לא שוויוניים. סין של ימינו, לעומת זאת, מתפארת בעוצמה כלכלית וצבאית אדירה, ואין איומים משמעותיים על ריבונותה הלאומית.

אבל בדומה למדינות עולות רבות בימינו, סין חשה שאין לה כיום חלק בנורמות הבינלאומיות, שהתגבשו בעיקרן במערב במהלך המאה העשרים. האליטות הסיניות מאמינות שבמידה רבה, הנורמות הללו והנחות היסוד האינטלקטואליות האוניברסליסטיות שלהן נכפו על סין. ולמרות עוצמתה של סין, היא סובלת יותר ויותר מתחושת משבר. תחושה זו היא בחלקה תגובה לנסיבות חומריות; שיעור האבטלה בקרב הצעירים העירוניים בסין, שנאמד כיום בעשרים אחוזים לפחות, והפערים ההולכים וגדלים בין תושבי העיר לתושבי הכפר, נובעים מהתפתחויות כלכליות. כך גם הקושי של משפחות סיניות לעמוד בתשלומי המשכנתא שלהן או להתמודד עם מערכת בריאות לקויה ועם פנסיות שאינן מספיקות למחייתן.

אבל תחושת האנומיה הרווחת כיום בסין היא גם סוציולוגית, בפרט בקרב צעירים, ואי-אפשר לתקנה באמצעות פתרונות כלכליים בלבד. התקופה האחרונה, שהתאפיינה בצמיחה כלכלית אדירה, ייצרה בקרב אזרחי סין דימוי עצמי מסוים: סין היא מעצמה עולה ונועזת, וסיניות פירושה לעמוד בחוד החנית.

עכשיו ליבת ההבנה הזאת ניצבת בפני משבר. נראה כי מסלול הצמיחה המדהים של סין עבר את השיא. לא רק חשבונות הבנק של האזרחים מתרוקנים כעת, אלא גם תחושת הזהות שלהם.

כיום, המילה שאנשי מקצוע סינים רבים משתמשים בה לעיתים קרובות כדי לתאר את עצמם היא "מדוכאים". אף שבתרבות הסינית הודאה בבעיות של בריאות נפש חושפת את האדם לסטיגמות קשות, 35 אחוזים מן המשיבים לסקר ארצי בשנת 2020 דיווחו שהם חווים מצוקה, חרדה או דיכאון. צעירים סינים ברשתות החברתיות מבטאים תחושות התפכחות וניכור ומכריזים שהם "שפוכים" (tang ping) או "מובסים" (bai lan). סגרי הקורונה שחקו את האמון במנגנוני המדינה.

צעירים סינים בתחומי העסקים, האקדמיה והתקשורת מתמודדים יותר ויותר עם הגבלות שקשה להם להבין (למשל, סטודנטים סינים רבים משתוקקים ללמוד בחו"ל, אבל לרבים מהם נאמר שאם ילמדו בחו"ל תעוכב התקדמותם במעלה הבירוקרטיה הסינית). ככל שאוכלוסיית סין מתבגרת, צעירים נעשים מודעים לעובדה שמרבית עלויות הטיפול בהוריהם המזדקנים ייפלו על כתפיהם.

התפתחויות כאלה אינן הופכות את החיים בסין לבלתי נסבלים, כפי שהיו עבור ההוגים של שלהי שושלת צ'ינג; אבל הן הופכות אותם לבלתי מספקים. ייתכן שסין תוכל להמשיך לקיים צמיחה כלכלית איתנה. קשה אמנם להתלהב מתרחיש של צמיחה כלכלית "איתנה אך לא יוצאת מן הכלל", אבל צמיחה "חלשה ושבירית" תהיה גרועה יותר.

משקיפים רבים במערב רואים ביפן תמרור אזהרה בכל הקשור לסין, בהקשר של מה שקורה כאשר בועת נדל"ן מתפוצצת ומדינה נכנסת לתקופה של הזדקנות. אבל יפן היא עדיין כלכלה עולמית רבת עוצמה, עם תפקיד אזורי חשוב ומוניטין של אחד המקומות הטובים בעולם לחיות בו. סין יכולה בהחלט ללכת במסלול היפני, אם רק תתאים את כלכלתה המקומית ליצירת משרות חדשות בתחום השירותים ותתמקד בטיפול בזקנים. סין כזאת תוכל להיות מקום טוב לחיות בו. אבל היא לא תספק את האנרגיה ההירואית שדוחפת קדימה מעצמות עולות.

רפואה מסורתית

בהקשר זה, כבר לא מוזר כל כך ששי ג'ינפינג החל לנסות להציג אידיאולוגיה מחודשת שממזגת את תפיסת החברה המרקסיסטית עם זו הקונפוציאנית. המרקסיזם מקדם ביקורת עצמית, וכאשר מחילים אותו על פוליטיקה ממשית הוא נוטה להוביל לטיהורים. אלה תופעות ששי היה רוצה להימנע מהן כאשר הרגע הפוליטי הוא שבירי. לכאורה, הסינתזה שלו עשויה להיראות רק כניסיון להגן על עצמו ועל מפלגתו מפני ביקורת, כי הקונפוציאניזם מעניק קדימות ליציבות ולכבוד כלפי סמכות.

אבל מחקרו של ואנג טוען במובלע כי ייתכן שהקונפוציאניזם והמרקסיזם הם ביסודם אידיאולוגיות שאפשר ליישב ביניהן. לניתוחו יש אפוא רלוונטיות עצומה לסין של ימינו, גם אם הוא אינו מתייחס אליה במישרין, כי עבודתו מראה שיש תקדים לשימוש בפילוסופיה הסינית המסורתית בניסיון להתמודד

עם אתגרים חדשים. לאחרונה שוחחתי עם סטודנטית באחד מבתי הספר הבולטים למרקסיזם-לניניזם בסין. "מה משמעות המרקסיזם עבורך?" שאלתי אותה. היא הסבירה שלימוד המרקסיזם מאפשר לה דרך להרהר ב"התפתחות האישית שלי". המרקסיזם, אמרה, מעניק לה שקט נפשי עמוק.

זו תשובה מסקרנת, אמרתי לה, כי מה שתיארה הזכיר קונפוציאניזם יותר מאשר מרקסיזם. אולי היא פשוט הפנימה חלק מן הדגש הגובר של שי על התרבות המסורתית. ואולי נראה היה לה אינטואיטיבית שאפשר ליישב בין היסודות של שתי הפילוסופיות, והיא מצאה נחמה במחשבה שתרבותה יכולה לספק פתרונות כלשהם לאי-ודאות ולתלישות המימאשת שחווים בני הדור שלה.

אם הניסיון למזג את המרקסיזם עם הקונפוציאניזם יצלח, אולי הוא עשוי לאפשר לסין לאחוז בשני הרעיונות בעת ובעונה אחת ולעזור לטפל באנומיה הזאת. השקפת עולם מרקסיסטית צופה עתיד שממשיך להתעצב באמצעות תפניות ועימותים דרמטיים - למשל אתגרי המעבר לאנרגיה נקייה, ההגמוניה האמריקאית או הסדר העולמי הליברלי. השקפת עולם קונפוציאנית תוכל לקבל את הרעיון שסין זקוקה ליותר שקט ויציבות בעתידה, ולכן עימותים צבאיים ישירים יזיקו לאינטרסים שלה.

המחשבה הפוליטית הסינית משמרת את חיותה ואת הגיוון שלה; היא פרויקט שמצוי עדיין בהתהוות. בשנת 2019 פרסם באי טונגדונג, פילוסוף באוניברסיטת פודן בשאנגחאי, ספר שנקרא *Against Political Equality*. על אף הכותרת הפרובוקטיבית, מדובר בכתב הגנה רב עוצמה על הליברליזם, שטוען כי צורות מסוימות של שלטון לא דמוקרטי, כמו מריטוקרטיה המבוססת על ערכים קונפוציאניים, תוכל לשמר ערכים ליברליים טוב יותר ממשטר דמוקרטי. הוגים סינים אחרים שנחשבים בדרך כלל לריאליסטיים קוראים אף הם תיגר על רעיונות קלאסיים. כך למשל חוקר היחסים הבינלאומיים יאן שואטונג, בספרו משנת 2011 *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, מסתמך על מחשבה סינית קדם-מודרנית כדי לפרש את הסדר העולמי בן ימינו.

לאור התקדימים לסוג הסינתזה ששי ג'ינפינג מנסה לבצע, הנפרשים על פני מאות שנות פילוסופיה סינית, מעניין שהוא נסמך עד כדי כך על מקורות עתיקים מאוד. סדרת טלוויזיה שמיישבת את הקונפוציאניזם עם המודרניות יכולה בקלות להיות ארוכה יותר ועשירה יותר: קאנג, ממלומדי הטקסט החדש, עשוי היה להופיע בה ולדון בתפקידו של קונפוציוס כרפורמטור, למשל; ואילו ליאנג שומינג - ההוגה שובר המוסכמות בן המאה העשרים - עשוי היה להתווכח עם מאו בשאלה מהו בדיוק "סוציאליזם בעל מאפיינים סיניים". למעשה, בשנת 1946 אכן ניהלו שני ההוגים הללו ויכוח סוער בשאלה זו בדיוק. אלא שהכרה במלומדי הטקסט החדש עלולה להיות מסוכנת, כי הם הוקירו ויכוחים פנימיים ופלורליזם מחשבתי.

כתרגיל אינטלקטואלי, למאמציו של שי ג'ינפינג לקשור בין קונפוציוס למרקס יש תוקף. אבל ראוי להתעכב על כך שהטקסט הסיני המקורי של ואנג פורסם בשנת 2004 - אמנם לפני עשרים שנה בלבד, אבל הסביבה האינטלקטואלית בסין עדיין הייתה אז שונה מאוד. אנשי אקדמיה היו חופשיים יותר לדון בחלופות פוליטיות שונות, והתקשורת יכולה להסתכן בפרשנויות פוליטיות חריפות יותר. הזהות הסינית

היא עדיין זהות רבת פנים ולא מונוליתית, והמחשבה הסינית תמיד תרמה לשגשוג של סין דווקא כאשר הייתה חופשית ונכונה לפולמוס ולא סגורה וסטרילית. המפלגה הקומוניסטית הסינית אינה יכולה להרשות לעצמה להתעלם מהיבט זה של המסורת הסינית.

ראנה מיטר הוא מחזיק הקתדרה על שם ס' ט' לי ליחסי ארצות הברית-אסיה בבית הספר קנדי באוניברסיטת הרווארד, והוא מחברו של הספר *China's Good War: How World War II is Shaping a New Nationalism*. מאמר זה התפרסם לראשונה במגזין Foreign Affairs תחת הכותרת "The Real Roots of Xi Jinping Thought".

תרגום: יניב פרקש
